

УДК 811.111'37'42

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259821](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259821)

МОВЛЕННЄВЕ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ A WORK OF GENIUS У НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Строченко Л.В.

доктор філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID 0000-0003-3619-3484

Стаття присвячена дослідженню особливостей вербалізації концепту A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ у картині світу англомовного соціуму. Пропоноване дослідження виконано в межах лінгвогеніоніки, яка досліджує тлумачення феномену геніальності у мові загалом і в англійській мові зокрема. Матеріалом дослідження слугували спеціалізовані словники й енциклопедії, англомовні наукові тексти, а також Британський національний корпус. До спеціальних лінгвістичних методів, використаних у дослідженні, належать дефініційний, компонентний аналіз, які разом із застосуванням контекстуально-інтерпретаційного методу для вивчення мовленнєвого матеріалу уможливили проведення власне концептуального аналізу, спрямованого на виявлення структури концепту A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ у науковій картині світу. Аналіз наукових публікацій дозволив виокремити периферійні ознаки досліджуваного концепту в англомовній науковій картині світу, а саме: актуальність, важливість, випробування часом, загадковість, корисність, полісенсовість, універсальність. Англомовне концептуальне поле GENIUS складається з трьох сегментів, поєднаних циклічним зв'язком, кожен із яких позначений відповідним нуклеарним концептом: GENIUS / ГЕНІАЛЬНІСТЬ, GENIUS / ГЕНІЙ та A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ. Онтологічний цикл складається з трьох наступних ланок: людина, наділена даром геніальності, створює шедевр, який визнається геніальним творінням (мистецтва або науки), і це надає його творцю статус генія. Кожна із цих ланок концептуалізується у відповідному нуклеарному концепті, які сукупно утворюють єдине концептуальне поле GENIUS. Наукова картина світу вирізняється наявністю невеликої периферії у структурі концепту, що можна пояснити широким використанням ядрових концептуальних ознак у наковому дискурсі. Перспективу дослідження вбачаємо у можливості подальших досліджень геніальних особистостей у парадигмі лінгвоперсонології, контрастивної лінгвістики, психолінгвістики тощо.

Ключові слова: картина світу, концепт, концептуальні ознаки, лінгвогеніоніка, a work of genius.

SPEECH REALIZATION OF THE CONCEPT A WORK OF GENIUS IN THE SCIENTIFIC WORLD VIEW

Strochenko L.V.

doctor of philological sciences, associate professor,
Odesa I.I. Mechnikov national university

The article is dedicated to the investigation of the verbalization of the concept A WORK OF GENIUS in the world view of the English-speaking society. The proposed study was performed within the framework of linguogenionics, which examines the interpretation of the phenomenon of genius in language in general and in English in particular. The study is based on specialized dictionaries and encyclopedias, English scientific texts, as well as the British National Corpus. Special linguistic methods used in the study include definitional, componential analysis, which together with the use of contextual-interpretative method allowed conducting a conceptual analysis

aimed at identifying the structure of the concept A WORK OF GENIUS in the scientific world view. The analysis of scientific publications allowed singling out the peripheral features of the studied concept in the English scientific picture of the world, namely: relevance, importance, time trial, mystery, usefulness, polysensivity, universality. The English conceptual field GENIUS consists of three segments connected by a cyclic relationship. Each of these segments is denoted by a corresponding nuclear concept: GENIUS as a phenomenon, GENIUS as a person, and A WORK OF GENIUS. The ontological cycle consists of the following three parts: 1) a person endowed with 2) the gift of genius creates 3) a masterpiece that is recognized as a work of genius (in art or science), and this gives its creator the status of a genius. The relatively small amount of peripheral features of all nuclear concepts in the scientific picture of the world is accounted for by the fact that in scientific discourse the most frequent conceptual features are nuclear components. We see the prospect of the research in the possibility of further studies of geniuses in the paradigm of linguopersonology, contrastive linguistics and psycholinguistics.

Key words: world view, concept, conceptual features, linguogenionics, a work genius.

Вступ. Пропоноване дослідження виконано в межах *лінгвогеніоніки*, яка досліджує тлумачення феномену геніальності у мові загалом і в англійській мові зокрема. Англійське концептуальне поле GENIUS складається з трьох сегментів, кожен із яких позначений відповідним нуклеарним концептом: концепт GENIUS / ГЕНІАЛЬНІСТЬ – феномен; концепт GENIUS / ГЕНІЙ – людина; концепт A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ – результат діяльності геніальної людини. Ці сегменти поєднані у межах концептуального поля онтологічно циклічним зв'язком. Циклізація (завершення, формування кругового циклу концептуального поля GENIUS) відбувається, коли людина, наділена феноменом геніальності, створює певний продукт, який визнається геніальним. Лише за цієї умови людину-творця цього продукту номінуватимуть генієм.

Мета даної розвідки полягає у дослідженні особливостей вербалізації концепту A WORK OF GENIUS у картині світу англійського соціуму, а саме – у її науковому варіанті.

Сучасна когнітивна семантика характеризується декількома напрямками аналізу концептів у відповідності до методологічної орієнтації дослідників. Серед них виокремлюють, зокрема, лінгвокультурологічний підхід, когнітивно-поетичний напрям, когнітивно-дискурсивний напрям, семантико-когнітивний підхід. Спільним знаменником зазначених напрямків є визнання концепту базовою одиницею свідомості, відмінності ж пов'язані, у першу чергу, з фокусуванням на певному типі концептів, а також з різним трактуванням відношень між концептом як елементом етнокультурної картини світу та лексичним значенням (Шевченко 2006: 192-193).

Матеріали і методи. Матеріалом дослідження слугували англійські спеціалізовані словники й енциклопедії, англійські наукові тексти, а також Британський національний корпус. До спеціальних лінгвістичних методів, використаних у дослідженні, належать *дефініційний* аналіз, застосований до тлумачних статей відповідних номінативних одиниць; *компонентний аналіз* уможливив виділення набору сем, що разом із застосуванням *контекстуально-інтерпретаційного* методу для вивчення мовленнєвого матеріалу уможливило

проведення власне *концептуального аналізу*, спрямованого на виявлення структури концепту A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ у науковій картині світу.

Результати та обговорення. Назва досліджуваного третього сегменту аналізованого концептуального поля, на відміну від попередніх, не зафіксована словниками як окрема семема англomовної лексеми *genius*. Словосполучення *a work of genius* використовується нами як гіперонім щодо назв результатів роботи особистості, яка має геніальні здібності, до назви того «продукту», за створення якого людина, власне, й отримує статус генія в суспільстві. Застосування саме цього гіпероніма зумовлене розмаїтістю сфер, у яких виявляє себе геній.

Аналіз мовленнєвого втілення концепту A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ у науковій картині світу ґрунтувався на матеріалі наукових статей, присвячених дослідженню як загальних аспектів результатів діяльності генія, так і окремих шедеврів мистецтва та наукових досягнень.

Розпочнемо розгляд з публікації американського психолога Діна Сімонта *After Einstein scientific genius is extinct*, в якій автор, зокрема, зазначає, що креативний вчений вносить ідеї, які є оригінальними та корисними. Однак науковий геній пропонує ідеї оригінальні, корисні та дивовижні. Такі важливі доробки (теорії, відкриття чи винаходи) є не просто розширення вже існуючого знання, а створення нового досвіду, вчення тощо:

“The creative scientist contributes ideas that are original and useful. The scientific genius, however, offers ideas that are original, useful and surprising. Such momentous leaps — be they theories, discoveries or inventions — are not just extensions of already-established, domain-specific expertise: the scientific genius conceives of a novel expertise” (Simonton 2013).

У цьому прикладі фіксуємо актуалізацію концептуальних ознак **новаторство** / **оригінальність** (*original, inventions, novel, surprising*), **корисність** (*useful*) та **важливість** (*momentous*).

Як приклад наукового відкриття, яке задовольняє перерахованим трьома критеріями, вчений наводить теорію відносності Альберта Ейнштейна:

“Albert Einstein's special theory of relativity met these three criteria and required introductory-level textbooks to be rewritten. Einstein overthrew the Newtonian concept of absolute space and time, and revealed a groundbreaking relationship between matter and energy, denoted in his famous equation, $E = mc^2$ ” (Simonton 2013). Знову ж таки наголошується новизна зробленого наукового відкриття (*groundbreaking*).

Розкриттю практичного застосування теорії відносності присвячена ще одна із досліджених публікацій. Автор статті називає теорію однією з найпопулярніших теорій ХХ століття та ілюструє її дію на прикладі різних знайомих пересічній людині явищ:

“Relativity is one of the most famous scientific theories of the 20th century, but how well does it explain the things we see in our daily lives? Formulated by Albert Einstein in 1905, the theory of relativity is the notion that the laws of physics are the

same everywhere. The theory explains the behavior of objects in space and time, and it can be used to predict everything from the existence of black holes, to light bending due to gravity, to the behavior of the planet Mercury in its orbit” (Theory of relativity).

Наведений вище контекст актуалізує такі концептуальні ознаки як **універсальність** (*it can be used to predict everything*) та **актуальність**.

В одному з відомих музичних каталогів в описі сонати французького композитора Клода Дебюссі зустрічається зазначення того, що саме цей твір є квінтесенцією витонченої геніальності композитора:

“So perhaps pride of place should go to his recording of the Violin Sonata with Jacques Thibaud, that rarefied distillation of Debussy's genius, and a work where every phantom from his past seems to rise before him” (British national corpus).

У цьому випадку актуалізується одна з ядерних ознак концепту **A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ – надзвичайність**.

Наступна з проаналізованих наукових публікацій розглядає особливості портрету Мона Лізи Леонардо да Вінчі з позицій психології з метою виявлення емоцій, які виражає її обличчя. Для цього дослідники провели експеримент, розділивши портрет навпіл, та опитавши близько сорока респондентів:

“The Mona Lisa portrait, by Leonardo da Vinci, is one of the most famous paintings in the world. Over the years, there have been a number of debated topics on the painting, including the valence of the emotion expressed on her face. Nevertheless, the most recent interpretations agree that Mona Lisa expression is happiness. The smile asymmetry of Mona Lisa is another remarkable feature of the painting. We here asked forty-two healthy raters to judge which of the six basic emotions (or neutral expression) was expressed by the chimeric images of the left or right lower hemi face. We collected chosen responses, confidence levels and reaction times” (Marsili et al., 2019: 607).

Виявилось, що більшість із них зійшлися у тому, що зліва посмішка Мона Лізи виражає щастя, а стосовно правої сторони – респонденти давали різні відповіді. Тож експериментальним шляхом дослідники встановили асиметричність посмішки та припустили, що да Вінчі, як знавець фізіогноміки міг навмисно використати такий хитрий прийом для колування таємних смислів та послань у своїй картині:

“Our results indicate that happiness is expressed only on the left side. According to some influent theories of emotion neuropsychology, we here interpreted the Mona Lisa asymmetric smile as a non-genuine smile, also thought to occur when the subject lies. Given that Leonardo was a great observer of human physiognomy we speculate on the intriguing possibility that Leonardo already knew the true meaning of asymmetric smile. Thus, Mona Lisa asymmetric smile could represent a stratagem Leonardo deliberately used to hold cryptic and enigmatic message” (Marsili et al., 2019: 608).

Констатувавши асиметрію зображеної посмішки, дослідники все ж таки відзначають, що справжні закладені у неї художником смисли ще треба розкривати із залученням наукового доробку нейропсихології:

“Although the Mona Lisa smile continues to attract the attention of its observers, the true message it conveys remains elusive and many unsolved mysteries remain to be elucidated, perhaps via the knowledge of emotion neuropsychology” (Marsili et al., 2019: 607).

Наведені вище уривки актуалізують такі концептуальні ознаки як **полісенсовість** (*there have been a number of debated topics on the painting, including the valence of the emotion expressed on her face; a stratagem Leonardo deliberately used to hold cryptic and enigmatic messages*), **загадковість** (*many unsolved mysteries remain to be elucidated*), **актуальність** (*the Mona Lisa smile continues to attract the attention of its observers*).

Висновки. Аналіз наукових публікацій уможливив виокремлення периферійних ознак досліджуваного концепту в англomовній науковій картині світу, а саме: *актуальність, важливість, випробування часом, загадковість, корисність, полісенсовість, універсальність*. Перспективу дослідження вбачаємо у можливості подальших досліджень геніальних особистостей у парадигмі лінгвоперсонології, контрастивної лінгвістики, психолінгвістики тощо.

Список літератури

- Шевченко І.С. Подходы к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике. *Вісник ХНУ*. 2006. №725. С. 192-195.
British National Corpus. URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/>
Famous paintings. URL: <http://www.visual-arts-cork.com/famous-paintings/last-supper-leonardo-davinci.htm>
Genius. URL: psychologydictionary.org/genius/
Marsili L., Ricciardi L., Bologna M. Unraveling the asymmetry of Mona Lisa smile. *Cortex*. Volume 120. 2019. P. 607-610
Masterpieces. URL: <https://masterpiecesociety.com/?s=genius>
Simonton, D. Scientific genius is extinct. *Nature* 493, 602 (2013). <https://doi.org/10.1038/493602a>
Theory of relativity in real life. URL: <https://www.livescience.com/58245-theory-of-relativity-in-real-life.html>

References

- Shevchenko, I.S. (2006). Podkhody k analizu kontsepta v sovremennoy kognitivnoy lingvistike [Approaches to the analysis of concept in modern cognitive linguistics.]. *Vіsник KHNU*, 725, 192-195.
British National Corpus. URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/>
Famous paintings. URL: <http://www.visual-arts-cork.com/famous-paintings/last-supper-leonardo-davinci.htm>
Genius. URL: psychologydictionary.org/genius/
Marsili L., Ricciardi L., Bologna M. Unraveling the asymmetry of Mona Lisa smile. *Cortex*. Volume 120. 2019. P. 607-610
Masterpieces. URL: <https://masterpiecesociety.com/?s=genius>
Simonton, D. Scientific genius is extinct. *Nature* 493, 602 (2013). <https://doi.org/10.1038/493602a>
Theory of relativity in real life. URL: <https://www.livescience.com/58245-theory-of-relativity-in-real-life.html>